

Hieracium weverianum (Zahn) Haveman stat. nov. in de Heimansgroeve (Epen, Zuid-Limburg)

R. Haveman

Inleiding

De eerste en tegelijkertijd de laatste die in Nederland een overzicht probeerde te geven van het grotendeels apomictische subgenus *Hieracium* was Johannes van Soest. In vier artikelen in het Nederlandsch Kruidkundig Archief (1926-1929) presenteerde hij een revisie van al het voor hem beschikbare materiaal uit Nederlandse herbaria. Hij kreeg daarbij hulp van de grote *Hieracium*-kenner Hermann Zahn, die zo goed als al het materiaal controleerde en van namen voorzag. De laatstgenoemde beschreef in de bedoelde artikelenreeks ook ruim 40 nieuwe taxa uit het subgenus uit Nederland, op het niveau van ondersoort of lager. De meeste van deze taxa kunnen als soorten beschouwd worden, evenals dat doorgaans gedaan wordt met de primaire eenheden binnen andere apomictische groepen (zie hiervoor en voor de verschillende scholen in de *Hieracium*-taxonomie Haveman et al. 2002).

Een belangrijke verzamelaar van havikskruiden in het begin van de vorige eeuw was de Zuidlimburgse arts F.A.C. de Wever uit Nuth, die botaniseerde uit liefhebberij. Zahn beschreef diverse van de door De Wever verzamelde havikskruiden voor het eerst. Een van deze nieuwe taxa was *Hieracium murorum* L. subsp. *weverianum* Zahn, waarvan De Wever eenmaal, in 1911 bij Gulpen, verschillende exemplaren verzamelde (Van Soest 1926). Vier jaar later vermeld Van Soest echter bij dit taxon: "Deze is ter plaatse door veranderingen van het terrein niet meer

terugggevonden" (Van Soest 1930). Daarmee leek dit taxon uitgestorven, alhoewel natuurlijk niet kon worden uitgesloten dat het nog altijd in Zuid-Limburg voorkwam, de lage onderzoeksintensiteit aan *Hieracium* in ons land in ogenschouw genomen.

In 2004 werd op de wand van de Heimansgroeve aan de Geul bij Epen een taxon uit de *Hieracium murorum*-groep verzameld dat, na vergelijking met het originele materiaal in het Nationaal Herbarium Nederland te Leiden, bleek te behoren tot subsp. *weverianum*. Merkwaardig genoeg bleek de Landelijke Vegetatie Databank (in beheer bij Alterra WUR) geen vegetatieopnamen te bevatten van de wand van de Heimansgroeve, hoewel het een voor ons land zeer bijzonder milieu betreft. De vondst van *H. murorum* subsp. *weverianum* is de aanleiding om de vegetatie van de Heimansgroeve en het onderhavige Havikskruid nader te beschrijven.

Hoe de vegetatie eruit heeft gezien op de klassieke vindplaats bij Gulpen, 6 kilometer noordelijk van de Heimansgroeve, is niet meer na te gaan. Het Natuurhistorisch Museum in Maastricht is in het bezit van aantekeningen van De Wever van vindplaatsen van de 'kleine' *Hieracium*-taxa, voornamelijk in Zuid-Limburg. Op het bestaan van deze aantekeningen werd ik gewezen door Henk Hillegers en ze werden mij vriendelijk ter beschikking gesteld door John Stroucken van het Museum. In deze aantekeningen kon ik echter niets terugvinden over de vindplaats van *H. murorum* subsp. *weverianum* bij Gulpen.

De soort

Voor het bedoelde *Hieracium*-taxon uit de Heimansgroeve is geen naam op soort-niveau beschikbaar, daarom publiceer ik deze hier. Omdat Van Soest noch Zahn officieel een holotype heeft aangewezen, vindt hier ook lectotypificatie plaats. Dit is eenvoudig, aangezien er slechts één collectie van het desbetreffende taxon in Leiden aanwezig is.

***Hieracium weverianum* (Zahn) Haveman stat. nov.**

Basionym: *Hieracium murorum* L. subsp. *weverianum* Zahn in Van Soest, Nederlands Kruidkundig Archief 1925: 165 (1926). Lectotype (designated here): Bij Gulpen 1911, leg. De Wever [L, barcode 0011912, the right hand specimen]. Op het herbariumvel met het typemateriaal zijn 2 exemplaren gemonteerd. Het rechter exemplaar is door Van Soest afgebeeld in het Nederlands Kruidkundig Archief en is hier gekozen als lectotype. Het linker exemplaar is het enige mij bekende syntype.

Bladeren: bladrozet 4-8-bladig; bladeren vaak tamelijk klein, de buitenste veelal zeer klein en rond, de binnenste smal omgekeerd eirond tot langwerpig (5-9 x 2,5-3 cm = 2:1 - 3:1), beide zijden van het blad matig behaard; tanding onregelmatig, onregelmatig gegolfd tot getand langs de rand, stomp tot spits getand aan de bladbasis; bladvoet min of meer aflopend in de steel, bladtop stomp, of spits aan de jongste (binnenste) bladeren. Bladsteel matig tot sterk behaard, in verhouding tot de bladschijf vaak lang.

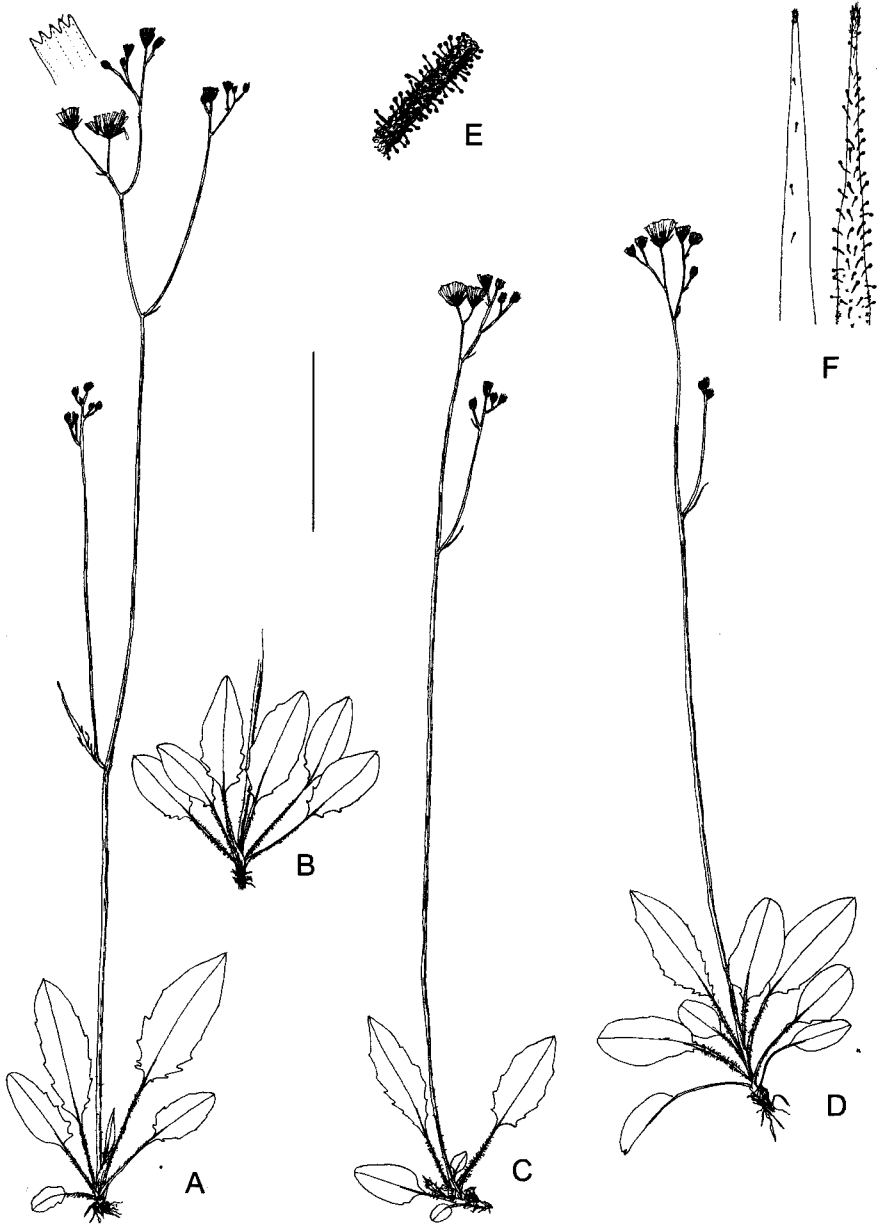
Stengel: 30-60 cm hoog, bladloos of met slechts 1 zeer spits blad, dat veelal rudimentair ontwikkeld is, maar soms met een duidelijk ontwikkelde bladschijf, die dan zeer spits getand is.

Bloeiwijze: Onderste bloeiwijzetak op 1/3 tot 2/3 van de hoogte, bloeiwijze met 5-10 (-15) hoofdjes; bloeiwijzetakken onder een tamelijk scherpe hoek met de hoofdas

staand; hoofdjesstelen dicht bezet met sterharen en korte (0,3-0,45 mm), donkere klieren; vaak enkele tanden van de lintbloemen gewimperd (zie Figuur 1); stijlen door zwartachtige mamillen donker.

Omwindsel: Omwindselblaadjes zeer spits, 7-9 mm lang, de buitenste (volledig ontwikkelde) dicht bezet met korte (0,2-0,6 mm), donkere klieren (ca. 40 per omwindselblaadje) en vrijwel zonder sterharen, maar aan de top met een korte, baardachtige beharing; enkelvoudige haren afwezig.

Het onderscheid met andere taxa uit de sect. *Hieracium* (= *H. murorum* agg.) is niet altijd eenvoudig. Kenmerkend is echter de combinatie van vaak kleine, behaarde bladen met een in de steel aflopende (en daardoor lange) bladschijf, de onregelmatige tanding in de onderste bladheft, de gewimperde lintbloemen en het indumentum van de omwindselblaadjes (veel korte klieren en het vrijwel afwezig zijn van sterharen). Het meest nog lijkt deze soort op *H. oblongum* Jordan, die in Nederland zeldzaam is en tot nu toe slechts werd gevonden in Zuid-Limburg (bij Scheulder en Valkenburg) en in Twente (in het 'Voetbrugbosje' bij De Lutte). Deze soort is echter in alle onderdelen groter en wijkt af door de langere klieren op de bloemsteeltjes (0,3-0,7 mm) en de omwindselblaadjes (0,3-1,0 mm), de verkalende en naar verhouding smallere, elliptische bladeren, soms met vrijwel evenwijdige randen (lengte: breedte = 3:1 tot 4:1), een of twee duidelijk ontwikkelde bladen aan de stengel waarvan de onderste gesteeld is, de min of meer boogvormig opstijgende bloeiwijzetakken en de gele of iets donkerder gekleurde stijlen. Bovendien zijn de omwindselblaadjes van *H. oblongum* in het onderste deel veelal voorzien van een min of meer duidelijke rand van sterharen; deze rand zet zich soms tot aan de top van de



Figuur 1. Hieracium weverianum (Zahn) Haveman. A-D: habitus (maatstreefje 5 cm). E, F: bloemsteeltje, binnenste en buitenste omwindselblaadjes (maatstreefje 2,5 mm). A-C, E, F: Heimansgroeve, leg. R. Haveman, 19 mei 2004, D: bij Gulpen, leg. A. de Wever, mei 1911 (lectotype).

Maar wij moeten daar niet wezen; dat verweeringsproces kennen we nu al. We laten het bronnenland rechts liggen en gaan tien pas terug langs het prikkeldraad, dat een veel belovend boschje afsluit. Daar duiken of kruipen we onder de versperring door en dringen aan den rand door de hazelaars heen. En nu staat ge onverwachts voor een smalle van boven open gang van een meter of vier diepte, en half zooveel breedte; aan het achter eind wat verwijld. Voor uw voeten liggen stapels van afgestorte en gebroken leien; het knettert en knapt als ge er den voet op zet; links op den grond aan de noordzij, waar 's middags nog wat zonlicht de bodem kan bereiken, is alle puin oversponnen met een groen bladernet van de prachtige gele doove-netel; rechts tegen den helling en de hazelaars, die den toegang maskeeren, groeit gamander en brem en hoog boven u, vooruit waar het weer licht wordt, staan manshooge vingerhoedskruiden met bloem en vrucht.

Maar, wat op het oogenblik het meest de aandacht trekt, dat zijn de steile wanden van deze open grot. Glimmend zwart met scherpe verse kanten stapelt zich daar vier, vijf meter hoog de kolenlei op; of het een pas

opengehakte kolengroeve was, zoc versch en donker staan de brokken en staves en platen in alle richtingen dooreen.

Hier behoeft ge niet te twifelen of ge met een ouden steenachtigen bodem te doen hebt. Wel kunt ge ook hier zonder hamer of houweel de stukken aan de voorzijde uit den muur trekken; maar een handdiep daar achter zijn ze al weer donkerder en harder, en zonder hamer niet los te krijgen.

In de losgewerkte stukken die op den vloer van de grot liggen opgestapeld, is het vochtig; bij het zoeken en het oprapen om te zien of er ook echte brandbare steenkool tusschen zit, tref ik, den tweeden keer dat ik er kom, een diertje aan, dat ik hier niet verwacht had; een watersalamander is het, die hier den nazomer en winter zal doorbrengen.

Even goed bekijken! Wat blijkt nu tot mijn grootte verrassing? Het is een Alpensalamander, de soort die in ons land zijn noordelijkste grens bereikt en die eerst voor een jaar of twaalf in ons land is ontdekt. Een klein ventje uit Breda, nu al dokter, advocaat of officier natuurlijk, toen jong lezer van de pas opgerichte Levende Natuur, vond hem, zag dat het een bijzonder dier was, en zond hem mij. Sedert is het mooie dier nog op andere plaatsen

Figuur 2. Beschrijving van de Heimansgroeve door Heimans (1911).

omwindselblaadjes voort (Liebheit 1980; Sell & Murrell 2006).

De begroeiing van de Heimansgroeve

De Heimansgroeve ligt op de rechterflank van het Geuldal, zuidoostelijk van Epen nabij Camerig (hok 193/308), en is in beheer bij Stichting het Limburgs Landschap. In zijn boekje *Uit ons Krijtland* beschrijft Eli Heimans (1911) deze groeve, door hem "Steenkoolgrot" gedoopt, die er destijds heel anders uitzag dan heden ten dage (Figuur 2). Rond 1910 kon je slechts in de groeve komen nadat je je door dicht struikgewas heen had weten te worstelen. De begroeiing van de wanden van de groeve zelf bestond volgens Heimans in het

begin van de vorige eeuw uit *Lamiastrum galeobdolon*, *Digitalis purpurea*, *Teucrium scorodonia* en *Cytisus scoparius*, een combinatie die wijst op een begroeiing van de *Epilobietea angustifoliae* of de *Melampyro-Holcetea mollis*. Havikskruiden worden door Heimans niet genoemd, noch voor de groeve, noch voor de directe omgeving hiervan. In 1937 is de groeve opengelegd en kreeg zij haar huidige uiterlijk met een vrij benaderbare wand (Van Nieuwenhoven 1978).

De rechteroever van de Geul rond Epen is voor Nederlandse begrippen bijzonder, omdat dit vrijwel de enige plaats is in ons land waar gesteente uit het Boven-Carboon aan het oppervlak komt. Ook het gesteente in de Heimansgroeve stamt uit deze periode en bestaat

uit schalie oftewel leisteen in het onderste deel en zandsteen in het bovenste deel van de groeve. Anders dan de Krijtgesteenten die elders in Zuid-Limburg dagzomen en over het oudere Carboongesteente heen liggen, reageren deze gesteentesoorten niet basisch. Dit is ook de oorzaak van het ontbreken van kalkplanten in het lagere deel van de rechterflank van het zuidelijke Geuldal, in tegenstelling tot de hellingen ter linkerzijde van de Geul. De plantensoorten die Eli Heimans noemt voor de groeve, spreken wat dit betreft boekdelen (met Gamander duidt hij op Valse salie).

Vanwege het voorkomen van de zeldzame *Hieracium weverianum* (»1000 exemplaren) op deze unieke locatie zijn op 27 april 2006 in de Heimansgroeve in totaal zeven vegetatieopnamen gemaakt door de auteur en onafhankelijk op dezelfde dag ook door Eddy Weeda (Tabel 1). Er zijn zowel opnamen gemaakt op skeletrijke gruishellingen - met als belangrijkste component schalie, gemengd met leem van het bovenliggende lösspakket (opname 1-5) - als op licht hellende zandsteenwanden, waar de planten vooral groeien in scheuren en spleten tussen het gesteente (opname 6 en 7). Zoals duidelijk wordt uit de tabel, bestaan er slechts kleine verschillen in soortensamenstelling tussen de begroeiing op beide substraattypen. De annuellen *Cardamine hirsuta* en *Stellaria media* en de overblijvende soorten *Deschampsia flexuosa* en *Veronica officinalis* zijn beperkt tot de gruishellingen, de doornstruik *Crataegus monogyna* juist tot spleten in de zandsteenlagen.

Syntaxonomische positie

De vegetatie met *Hieracium weverianum* kan gerekend worden tot het *Melampyrion pratensis* (*Melampyro-Holcetea*) op basis van de dominantie van havikskruiden en *Teucrium scorodonia* en het frequent voorkomen van diverse bos(rand)planten, zoals *Poa nemoralis*, *Viola riviniana* en *Stellaria holostea*. Toekenning tot een van

de voor ons land beschreven associaties is niet goed mogelijk. Tevens bestaan er overwegende bezwaren tegen toekenning tot het *Veronico officinalis-Hieracietum murorum* Klauk 1992, de associatie uit de buitenlandse literatuur die het meeste overeenkomst heeft met de begroeiing uit de Heimansgroeve, zoals ik hieronder zal duidelijk maken.

Ten opzichte van de Nederlandse *Melampyrion*-gemeenschappen vertoont de begroeiing in de Heimansgroeve nog de meeste overeenkomst met het *Hyperico pulchri-Melampyretum pratensis*. Hiermee heeft ze *Teucrium scorodonia*, die als kensoort van de associatie te boek staat (Stortelder et al. 1996), en de genoemde bosrandplanten gemeenschappelijk. Er bestaan echter ook opmerkelijke verschillen tussen de begroeiing in de Heimansgroeve en het *Hyperico-Melampyretum*. Zo ontbreken de kieskeuriger soorten van deze associatie: *Solidago virgaurea*, *Hypericum pulchrum* en *Lathyrus linifolius*. Ook in de totale soortensamenstelling, zoals weergegeven door Stortelder et al. (l.c.) en Weeda et al. (2002), is er een te groot onderscheid om de begroeiing tot de genoemde associatie te rekenen. Een derde verschil tussen het *Hyperico-Melampyretum* en de begroeiing in de Heimansgroeve betreft de standplaats: het *Hyperico-Melampyretum* is gebonden aan een min of meer gematigd bosklimaat en een min of meer humusrijke, vochthoudende bovengrond. Dit zijn karakteristieken die in het geheel niet opgaan voor de geëxponeerde hellingen van de Heimansgroeve met hun hoogstens ondiep ontwikkelde gruisbodems. Met het *Hieracio-Holcetum mollis*, de tweede associatie van het *Melampyrion pratensis*, bestaan nog minder overeenkomsten: deze associatie heeft veelal een grazig karakter en bevat minder bosplanten.

In de Middeneuropese literatuur worden diverse begroeiingen beschreven die kenmerkend zijn voor steen- en gruishellingen met een lage pH. Zijdelings zij hier een opmerking gemaakt over het

Volgnummer	1	2	3	4	5	6	7	* = <i>Hieracium laevigatum</i> s.l.
Auteur	H	H	H	W	H	H	H	
Substraat	S	S	S	S	S	Z	Z	addenda:
oppervlak (m ²)	2,3	1,0	1,4	1,8	4,0	4,0	4,0	<i>Dicranella heteromalla</i> 1, 2m;
Expositie	N	NW	W	ZZW	W	NW	NW	<i>Pogonatum nanum</i> 1, 2a; <i>Brachythecium rutabulum</i> 2, +; <i>Sorbus aucuparia</i> 3, 1;
neiging (°)	75	60	2	30	30	30	20	<i>Cladonia subulata</i> 5, 1;
totale bedekking	70	60	95	30	80	80	40	<i>Dactylis glomerata</i> 5, +;
bedekking kruidlaag	40	55	60	30	60	60	35	<i>Galium aparine</i> 5, r;
bedekking moslaag	50	5	50	2	30	60	10	<i>Glechoma hederacea</i> 5, 2a; <i>Ranunculus acris</i> 5, +;
aantal soorten	21	21	18	16	30	27	30	<i>Betula pendula</i> 6, +; <i>Brachypodium sylvaticum</i> 6, r; <i>Carex sylvatica</i> 6, r;
<i>Hieracium weverianum</i>	2a	2b	1	2a	2b	4	2b	<i>Dryopteris filix-mas</i> 6, r;
Zoomplanten								<i>Fissidens bryoides</i> 6, r;
<i>Rubus</i> cf. <i>montanus</i>	r	+	+	+	+	+	2a	<i>Potentilla sterilis</i> 6 +; <i>Brachythecium</i> cf. <i>glareosum</i> 7, +; <i>Cladonia</i> spec. 7, +;
<i>Hieracium</i> sect. <i>Tridentata</i> *	+	2a	2a	.	+	2a	1	<i>Grimmia pulvinata</i> 7, +;
<i>Teucrium scorodonia</i>	.	3	3	2b	2b	2a	2a	<i>Hedera helix</i> 7, r;
<i>Poa nemoralis</i>	.	2m	2m	2a	2m	2m	2a	<i>Rosa</i> spec.juv. 7, r;
<i>Viola riviniana</i>	r	+	.	r	+	1	.	<i>Sambucus racemosa</i> 7, +.
<i>Stellaria holostea</i>	r	.	+	1	2a	2m	.	
<i>Moehringia trinervia</i>	.	2m	.	+	.	+	+	
<i>Cytisus scoparius</i>	.	.	+	.	+	1	+	
<i>Hypericum perforatum</i>	.	.	+	.	+	.	+	
<i>Deschampsia flexuosa</i>	2b	+	
<i>Veronica officinalis</i>	.	.	2b	.	2a	.	.	
<i>Digitalis purpurea</i>	+	.	1	
Graslandplanten								
<i>Hypochaeris radicata</i>	2a	+	.	+	+	+	1	
<i>Holcus lanatus</i>	+	r	.	.	+	.	+	
<i>Luzula campestris</i>	.	+	.	.	+	+	+	
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Hamata</i>	.	+	.	.	+	+	r	
<i>Agrostis capillaris</i>	1	1	1	
<i>Cirsium palustre</i>	+	+	.	
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Ruderalia</i>	.	.	.	r	+	.	.	
Ruderalen								
<i>Senecio inaequidens</i>	r	+	+	+	+	r	2	
<i>Cerastium glomeratum</i>	.	+	1	1	2m	.	1	
<i>Cardamine hirsuta</i>	.	2m	2m	r	2m	.	.	
<i>Stellaria media</i>	.	+	.	+	+	.	.	
Houtgewassen								
<i>Fraxinus excelsior</i>	r	.	.	r	.	.	r	
<i>Fagus sylvatica</i>	.	.	2a	.	.	+	.	
<i>Crataegus monogyna</i>	r	r	
Mossen & lichenen								
<i>Cladonia humilis</i>	2b	2m	2m	+	2b	2m	1	
<i>Ceratodon purpureus</i>	2b	2m	2a	.	2a	.	2a	
<i>Bryum capillare</i>	+	+	.	1	1	.	1	
<i>Polytrichum juniperinum</i>	2a	.	3	.	1	2m	+	
<i>Hypnum cupressiforme</i>	2a	.	1	.	2b	4	2a	
<i>Atrichum undulatum</i>	2a	.	1	.	.	2b	+	

Tabel 1 Vegetatietabel Heimansgroeve

Galeopsis segetum (*Thlaspietea rotundifolia*), een verbond dat submontane siliacaatgruisbegroeiingen met een subatlantische tot atlantische verspreiding omvat (Oberdorfer 1977; Pott 1992). Dit verbond nadert in de Eifel en de Ardennen onze grens, op standplaatsen die min of meer overeenkomen met de Heimansgroeve. Fragmenten kunnen ook in Nederland worden aangetroffen op het ballastbed van het spoor, met soorten als *Galeopsis segetum* en *Senecio viscosus*. Ook *Epilobium lanceolatum* zou op dergelijke standplaatsen verwacht kunnen worden, maar deze soort is erg zeldzaam geworden. De begroeiing in de Heimansgroeve vertoont echter weinig overeenkomst met het *Galeopsis*, afgezien van het voorkomen van *Teucrium scorodonia* en *Poa nemoralis*, die ook in dit verbond veel voorkomen en hierin facies kunnen vormen (Oberdorfer 1977). De overige genoemde soorten ontbreken echter geheel.

De begroeiing in de Heimansgroeve vertoont de sterkste overeenkomst met het in 1992 door Klauck beschreven *Veronico officinalis-Hieracietum murorum*, dat zoombegroeiingen met *Hieracium murorum* omvat en dat Dengler et al. (2006) recentelijk in het nieuw beschreven *Poion nemoralis* plaatsen. Binnen deze associatie beschrijft Klauck diverse subassociaties, van verschillende regio's en op diverse substraten. De enige 'kensoort' die hij noemt is echter *Hieracium murorum*, die een veelheid van apomictische vormen omvat met uitgesproken verschillen in standplaatsen en areaal. Het *Veronico-Hieracietum murorum* is daarmee een containerassociatie met een schijnkensoort. Dit wordt duidelijk als we in ogenschouw nemen dat het *Veronico-Hieracietum murorum* zoombegroeiingen omvat van min of meer zure standplaatsen, maar dat *H. murorum* agg. naast taxa van dergelijke standplaatsen ook kalkbewoners omvat, zoals *H. euchloroprasinum* (Zahn) en *H. cardiophyllum* Jordan, die bij Berg en Terblijt gezamen-

lijk in het *Trifolion medii* groeien. Duidelijkheid hieromtrent zal pas kunnen ontstaan als voldoende opnamen beschikbaar komen waarin de Havikskruiden tot op kleine soort op naam zijn gebracht. Daarom zal ik afzien van de toekenning van de opnamen met *H. weverianum* uit de Heimansgroeve aan een associatie. Overigens biedt het overzicht dat Dengler et al. (l.c.) geven over de mesotrofe zoomgemeenschappen veel aanknopingspunten voor een herziening van de Nederlandse zoomgemeenschappen, zowel op basenarme als basenrijke bodem.

Het beheer van de Heimansgroeve

De vegetatie van de Heimansgroeve werd in het verleden twee keer per jaar gemaaid. Het beheer bestaat de laatste jaren echter nog slechts uit eenmaal per jaar maaien (in augustus), waarna het maaisel wordt afgevoerd om ophoping van strooisel te voorkomen (mond. med. Nicole Cordewener, regiobeheerder Stichting het Limburgs Landschap). Dit beheer moet worden voortgezet om het voortbestaan van de uiterst zeldzame *Hieracium weverianum* ter plaatse te kunnen verzekeren. Gezien het frequent voorkomen van *Rubus fruticosus* agg. en *Cytisus scoparius* zal stopzetten van het maai-beheer leiden tot de vestiging van braam-brem-struwelen, die uiteindelijk zullen worden vervangen door bos. Het maaien moet zeker niet eerder in het seizoen uitgevoerd worden in verband met de bloei en zaadsetting van *Hieracium weverianum* en het taxon uit de sect. *Tridentata*, dat tot nu toe niet gedetermineerd kon worden. Een mogelijke bedreiging voor het voorkomen van *H. weverianum* in de Heimansgroeve zou gevormd kunnen worden door recreanten die op de wand van de Heimansgroeve klauteren. Tot nu toe lijkt de soort hiervan echter geen nadelige gevolgen te ondervinden.

De nabijgelegen Kampgroeve is in 2004 vrijgezaagd van alle boom- en struikbegroeiing en de vegetatie wordt gemaaid. De vegetatie van de Kampgroeve heeft recent te lijden gehad van recreatieve bezigheden en ook in de iets zuidelijker gelegen Kwartsietgroeve of Cottessergroeve (Staatsbosbeheer) is duidelijk dat klauteractiviteiten -anders dan door leden van de PKN- de vestiging van een bijzondere plantengroei niet ten goede komen. In de Kampgroeve zijn ook havikskruiden aangetroffen uit de *Hieracium murorum*-groep, maar deze konden (nog) niet op naam worden gebracht door het ontbreken van bloeiwijzen. Wellicht zal *H. weverianum* zich hier vestigen na de ingrijpende herstelmaatregelen in 2004.

Dankwoord

Dank aan Stichting het Limburgs Landschap, die vriendelijk toestemming gaf om in de Heimansgroeve vegetatie-opnamen te maken. Dank ook aan Nicole Cordewener (Limburgs Landschap), die mij voorzag van de nodige gegevens over het beheer van de Heimansgroeve en aan John Stroucken van het Natuurhistorisch Museum Maastricht, die mij geholpen heeft aan de aantekeningen van De Wever over *Hieracium*.

Abstract

After the recombination of *Hieracium weverianum* (Zahn) Haveman (\equiv *H. murorum* L. subsp. *weverianum* Zahn), the lectotypification and the circumscription of this species, a description is given of the vegetation of the 'Heimansgroeve', one of the very sparse Carboniferous outcrops in the Netherlands. It is the only recent location from which *H. weverianum* is known. Several phytosociological relevés have been made, showing that the vegetation belongs to the *Melampyrium pratensis*, class *Melampyro-Holcetea mollis*. After

a discussion, classification on association level is renounced. Such a classification is stated to be possible only after sufficient relevés have become available in which the hawkweeds are adequately determined.

Literatuur

- Dengler, J., M. Eisenberg & J. Schröder (2006). Die grundwasserfernen Saumgesellschaften Nordostniedersachsens im europäischen Kontext – Teil 1: Säume magerer Standorte (*Trifolio-Geranieta sanguinei*). *Tuexenia* 26: 51-93.
- Haveman, R., J.H.J. Schaminée & E.J. Weeda (2002). Apomicten: het belang van een genuanceerde taxonomie voor plantensociologisch onderzoek en natuurbeheer. *Stratiotes* 25: 3-25.
- Heimans, E. (1911). Uit ons krijtland. Versluys, Amsterdam, 215 pp. [Fotografische herdruk 1977, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten]
- Klauck, E.-J. (1992). *Hieracium murorum* L. in helio-thermophil-azidoklinen Säumen und Stauden fluren. *Tuexenia* 12: 147-173.
- Liebheit, K. (1980). Typische Habichtskräuter der *Hieracium murorum*- und *glaucinum*-Gruppe Südwest-Deutschlands. *Göttinger Floristische Rundbriefe* 13: 33-41.
- Oberdorfer, E. (1977). Klasse: *Asplenieta rupestris* Br.-Bl. 34 in Meier et Br.-Bl. 34. In: E. Oberdorfer (red.), *Süddeutsche Pflanzengesellschaften Teil I*, pp. 42-66. Zweite, stark bearbeitete Auflage, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, New York.
- Pott, R. (1992). *Die Pflanzengesellschaften Deutschlands*. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 427 pp.
- Sell, P. & G. Murrell (2006). *Flora of Great Britain and Ireland*. Volume IV, *Campanulaceae-Asteraceae*. Cambridge University Press, Cambridge, 652 pp.

- Stortelder, A.H.F., J.H.J. Schaminée & E.J. Weeda (1996). Melampyro-Holcetea. In: J.H.J. Schaminée, A.H.F. Stortelder & E.J. Weeda (red.), De vegetatie van Nederland. Deel 3. Plantengemeenschappen van graslanden, zomen en droge heiden, pp. 247-262. Opulus Press, Uppsala, Leiden.
- Van Nieuwenhoven, P.J. (1978, red.). Ontdek het Mergelland. IVN/VARA, Amsterdam/Hilversum, 288 pp.
- Van Soest, J.L. (1926-1929). Het geslacht Hieracium in Nederland. Nederlandsch Kruidkundig Archief jaargang 1925: 138-203; jaargang 1926: 163-215; jaargang 1927: 171-222; jaargang 1929: 103-144.
- Weeda, E.J., J.H.J. Schaminée & L. Van Duuren (2002). Atlas van de Plantengemeenschappen in Nederland. Deel 2: Graslanden, zomen en droge heiden. KNNV Uitgeverij, Utrecht, 224 pp.